

мадської діяльності та вдосконалення різних форм самоврядування. Організуючи діяльність студентів, необхідно використовувати ефективні педагогічні засоби для максимального розвитку особистості. Одним із шляхів є ускладнення змісту громадської діяльності: підвищення її інтелектуального змісту, використання громадських доручень, що є головною формою здійснення громадської діяльності. Інтелектуальний зміст діяльності – зміст, що забезпечує розумову активність студентів, сприяє їхньому збагаченню знань.

Отже, підвищення інтелектуального змісту громадської діяльності є важливим фактором розвитку пізнавальної активності майбутніх учителів. Щодо громадських доручень, то виникає проблема на практиці. На жаль, якість виконання студентами громадських доручень знижується, мало уваги приділяється моніторингу виконання громадської діяльності, не надається допомога у виконанні та організації громадських доручень. Тому дуже важливо організувати громадську діяльність, залучати до неї майбутніх учителів для формування пізнавальної активності, яка передбачає високий професіоналізм та прагнення до вдосконалення особистості майбутніх учителів.

Розвиток пізнавальної активності студентів, формування умінь застосовувати здобуті знання з практики здійснюються завдяки залученню їх у різні форми суспільно-політичної, суспільно корисної діяльності, що створює численні життєві ситуації, у яких майбутні вчителі застосовують здобуті знання, використовують їх у найголовнішій меті – виховання молодого покоління.

Література

1. Альбуханова-Славская К.А. Активность и сознание личности как субъекта деятельности / К.А. Альбуханова-Славская // Психология личности в социалистическом обществе. Активность и развитие личности. – М. : Наука, 1989. – 110 с.
2. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник / С.У. Гончаренко. – К. : Либідь, 1997.
3. Коган В.З. Понятие “Активность личности” как категория социальной психологии / В.З. Коган // Некоторые проблемы личности : сб. аспирантских работ. – М., 1971. – С. 141–145.
4. Лозова В.І. Пізнавальна активність школярів: Спецкурс із дидактики : навч. посіб. для пед. інститутів / В.І. Лозова. – Х. : Основа, 1990. – 89 с.
5. Попова Е.В. Формирование познавательной активности школьников в их общественной деятельности : дис... канд. пед. наук : 13.00.01 / Е.В. Попова. – Х., 1990. – 232 с.

МАРИКІВСЬКА Г.А.

ФОРМУВАННЯ ВМІННЯ ВИСТУПАТИ ПЕРЕД СЛУХАЧАМИ У МАЙБУТНІХ МЕНЕДЖЕРІВ НА ЗАНЯТТЯХ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ У ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЕКОНОМІЧНОМУ ЗАКЛАДІ

У процесі подальшого розвитку демократичних основ українського суспільства посилюється роль управлінської діяльності, що пронизує всі сфери. У зв'язку із цим сьогодні зростають вимоги до керівників усіх посадових рангів, унаслідок чого особлива увага приділяється питанням ефективності та вдосконалення професійної підготовки управлінців – менеджерів, формування в них мовленнєвої компетентності, що є критерієм ефективної управлінської діяльності сучасного керівника.

Питання, пов'язані з формуванням мовленнєвої компетентності, розглядало багато дослідників, а саме: І.В. Варнавська, Ю.М. Жуков, Н.Б. Завіниченко, В.Л. Зливков, О.Б. Колодич, С.С. Макаренко, О.О. Павленко, А.П. Панфілова, Л.А. Петровська, П.В. Растянникова, В.В. Романова, Є.В. Руденський, В.П. Черевко та ін.

Однак, незважаючи на велику кількість праць, присвячених формуванню мовленнєвої компетентності, формування мовленнєвої компетентності менеджерів є недостатньо розглянутим і потребує подальшого вивчення.

Мовленнєву компетентність можна визначити як здатність формування й формулювання думки, що здійснюється за допомогою мови (І.А. Зимня). Ця здатність неможлива без розвинутих деяких умінь, зокрема вміння виступати перед слухачами.

Мета статті – показати можливість і необхідність формування уміння виступати перед слухачами в майбутніх менеджерів на заняттях з української мови.

Усне монологічне мовлення лежить в основі давньої науки – риторики, яка вивчає красу, розумність людського слова, співвіднесення цих якостей слова з почуттями, волею та розумом людини, виявленням усіх можливих проявів у слові.

На думку О.Я. Гойхмана, Т.М. Надєїної [2], монологічне мовлення – це процес цілеспрямованого повідомлення, свідомого впливу на людей через мову. Метою монологічного мовлення може бути або інформування слухачів, або пробудження в них тих чи інших почуттів та емоцій, або спонукання їх до певних дій. Через це виділяють мовлення інформаційне, переконувальне та спонукальне. Інформаційне мовлення в основному має функцію передачі та збагачення знань, в переконувальному мовленні на перший план виступає емоційний аспект, спонукальне мовлення спрямоване в основному на те, щоб спонукати слухачів до тих чи інших дій, впливаючи, перш за все, на їх волю. У всіх цих видах виступів мовленнєві засоби обирають залежно від предмета мовлення, слухачів і поставленої мети. Не завжди всі ці види мовлення реалізуються в чистому вигляді. В інформаційному мовленні не виключена можливість використання закликів, в переконувальному мовленні не завжди можна обійтися без обґрунтування, доказу, а в спонукальному мовленні часто використовують емоційні засоби викладення матеріалу.

Як зазначають автори [2], усне монологічне мовлення складається з трьох частин: вступу, основної частини та висновків. У вступі встановлено зв'язок між темою, слухачами й тим, хто виступає, з метою привернути увагу слухачів до предмета викладення. В основній частині за допомогою логічних і достовірних аргументів розкрито сутність теми. В останній частині подано висновки зі сказаного.

Існують різні мовленнєві прийоми, які оратори використовують у різних частинах мовлення [2]. Наведемо приклади мовленнєвих прийомів, виділених О.Я. Гойхманом, Т.М. Надєїною.

На думку авторів, до мовленнєвих прийомів у вступі можна віднести такі:

- ретроспективний огляд теми;
- обґрунтування необхідності розгляду теми з позиції сьогодення;
- роз'яснення основних понять теми;
- коротке викладення діяльності слухачів і їх успіхів;
- перелік сприятливих передумов, що полегшать слухачам сприйняття теми;

- викладання помилок, одностороннього підходу до проблем теми мовлення;
- використання для встановлення контакту з аудиторією приказок, цитат, анекдотів, порівнянь тощо;
- викладення плану мовлення;
- відмова від вступної частини, тобто початок з сутності теми.

При викладенні основної частини теми оратор повинен слідкувати за тим, щоб розкрити сутність теми. Якщо в слухачів немає достатніх теоретичних знань з тематики виступу, то краще використовувати метод індукції: від викладення типових, конкретних явищ до виявлення закономірностей і узагальнення.

Якщо оратор бачить, що слухачі не завжди погоджуються з його доводами, то найбільш цікаві та переконливі аргументи він переносить на початок основної частини, в інших же випадках – у заключну частину свого виступу.

В мовленні часто використовують такий прийом, як зміна аспектів у процесі аргументації: подивитись на проблему з іншого боку.

До мовленнєвих прийомів у висновках можна віднести такі:

- викласти основну думку виступу у вигляді тез;
- зробити заключні висновки (заключний висновок) зі свого мовлення;
- висловити своє особисте ставлення до змісту виступу;
- вказати на ще не вирішені проблеми;
- апелювати до слухачів (застереження, побажання, заклик до дій тощо);
- навести дотепний вислів;
- подякувати за увагу й надану можливість викласти перед слухачами свої думки.

Таким чином, існують різноманітні мовленнєві прийоми викладення матеріалу. Їх використання робить мовлення більш переконливим, виразним, полегшує сприйняття матеріалу, допомагає впливати на слухачів.

Навчати студентів вищого економічного закладу монологічного мовлення – одне з основних завдань викладачів. Це пов'язано зі специфікою професійної діяльності майбутніх економістів (зокрема, менеджерів), оскільки, як відомо, найбільші успіхи в управлінській діяльності випадають тим, хто вміє гарно говорити, переконувати, спрямовувати людей до своєї точки зору, рекламувати себе й свої ідеї.

Розглянемо одне із занять української мови у вищому навчальному економічному закладі, що присвячене формуванню навичок усного мовлення, зокрема навичок монологічного мовлення.

На початку заняття викладач розповідає студентам про монологічне мовлення: зміст цього поняття, види монологічного мовлення, структуру монологу, знайомить з різноманітними прийомами при викладенні кожного етапу монологу. Після цього пропонує студентам роботу з текстом. Викладач повідомляє, що викладений текст має тільки основну частину, а вступ і висновки студентам треба зробити самостійно, використовуючи різноманітні мовленнєві прийоми.

Причому студентам повідомляють, що вони складають виступ перед певними слухачами. Це дуже важливо, адже слухачі відрізняються залежно від життєвого, професійного чи політичного досвіду, умов праці, життєвих цілей і обставин, політичної організованості й суспільної активності. Тому, наприклад,

при підготовці інформаційного мовлення треба сконцентрувати увагу увагу слухачів на предметі мовлення та пов'язати це з інтересами слухачів і поставленою метою, а при складанні переконувального мовлення необхідно враховувати підготовленість слухачів, їх життєву ситуацію та ставлення до теми виступу [2].

Текст:

Стресові ситуації в діяльності менеджерів

Негативний стрес може стати інструментом, що впливає на вашу імунну систему. Він може зробити вас уразливим для простуд та інфекцій. Стресові ситуації додадуть навантаження на ваше тіло і кровеносні судини. Це може згубно впливати на ваш сон, сексуальні функції й загальний фізичний стан.

Деякі люди відчувають погіршення особистої працездатності, що загрожує їх кар'єрі. Дуже довгий стрес може призвести до зриву, що буде мати довготривалі негативні наслідки.

Вчіться оцінювати, коли ви функціонуєте на межі своїх можливостей. Вмійте розпізнавати сигнали, що говорять вам про необхідність подолати стрес. Якщо ви відчуваєте, що перебуваєте в депресії, що постійно відчуваєте втомленість, що вам не хочеться бачити інших, що ви стали роздратованим і завжди невдоволеним, – зробіть що-небудь, що змінить ваш стан.

Розпізнавайте проблеми, що викликані саме перевантаженням вашого організму. Оцініть межу ваших можливостей, встановіть межу, за яку у майбутньому вам не слід заходити. Переадресуйте прості завдання кому-небудь, а самі займіться більш складними речами. Розділіть складні завдання на більш дрібні, що легко можна виконати. Продумуйте ваші плани, щоденно складаючи лист пріоритетів. Передбачайте межу, що не можна переступати.

По можливості намагайтесь оточити себе помічниками, які розуміють, що ви можете зустрітися із стресовими ситуаціями, які підтримають вас. Вони повинні бути професіоналами своєї справи, людьми тактовними і працездатними. Штат таких помічників може слідкувати за тим, як ідуть справи, і зберігати вашу енергію, якщо ви самі не зможете цього зробити.

Обов'язково заплануйте час, коли ви зможете зайнятися речами, від яких ви дійсно отримуєте насолоду. Перегляньте ваш гардероб, раціоналізуйте робоче місце, систематизуйте необхідні для роботи матеріали.

Заведіть хобі чи займайтесь спортом у своє задоволення. Розвивайте почуття гумору, і ви побачите – ваше життя змінюється на найкраще.

З іншого боку, стан стресу може мати позитивні аспекти. Стрес підвищить вашу можливість працювати на межі своїх можливостей. Він на якийсь момент підвищить вашу продуктивність. Він підготує вас до зустрічей з подібними ситуаціями.

Наприклад, відповіді на питання з залу – позитивний досвід зустрічі зі стресом. Стрес, що контролюється, змусить ваш організм підвищити вироблення гормонів, що викличе у вас відчуття деякої ейфорії, гарний настрій і навіть відчуття легкого сп'яніння.

Як ми сказали вище, запропонований виступ подано без вступу й висновків. Студентам запропоновано скласти вступ до цієї промови, а також заключну частину, враховуючи відповідні мовленнєві прийоми.

Наведемо приклади вступу, що складають студенти, враховуючи різні мовленнєві прийоми.

Наприклад, прийом **ретроспективного огляду запропонованої теми:**

Багато психологів звертаються до проблеми стресу. Одні з них визнають різноманітні негативні наслідки стресових ситуацій, дають рекомендації щодо уникнення цих наслідків, інші бачать позитивні сторони стресових ситуацій. Моїм завданням не є приділяти цьому питанню дуже багато часу й заглиблюватися в деталі. Я просто хочу показати декілька випадків, коли стрес може серйозно впливати на людину, яка веде бурхливе суспільне життя, зокрема керівника-менеджера.

Прийом **обґрунтування необхідності розгляду теми з позиції сьогодення:**

Сьогодні стала дуже популярною професія менеджер. Діяльність менеджерів складна і творча. Особливо це стосується нашої країни, де ми можемо бачити правове свавілля, політичну нестійкість і відсутність найбільш необхідних для нормальної ринкової економіки структур. Усе це вимагає від менеджерів знаходити вихід із складних ситуацій. Цілком зрозуміло, що усе це не може не відобразитись на людині. Один з перших факторів, що впливає на людину, – це стресові ситуації.

Прийом **роз'яснення основних понять теми:**

У своєму виступі я хочу поговорити про стрес. Під терміном “стрес” можуть бути об'єднані всі зовнішні впливи на людину, які, неважачи на свою велику різноманітність, викликають у цілому один і той самий ефект – комплекс негативних емоцій, що знижує оперативні можливості індивіда або послаблює загальний опір організму захворюванням, температурним коливанням тощо.

Прийом **перерахування передумов, що полегшують слухачам сприйняття теми:**

Темою сьогоднішньої моєї промови буде стрес. Усім вам відоме це поняття з попередніх моїх розповідей про такі речі, як страх, тривога, фрустрації.

Прийом **викладення помилок, однобічного підходу до проблем теми мовлення:**

Деякі вважають, що для того, щоб уникнути стану стресу, треба уникати стресових ситуацій. Іншого виходу немає. Але що ж робити тим, чия професійна діяльність багата на обставини, які потребують від вас більшого, ніж те, на що ви спроможні? Відповідь одна: якщо не можна уникнути стресових ситуацій, треба вчитись контролювати стрес.

Прийом **використання для встановлення контакту з аудиторією прислів'їв, приказок, цитат, анекдотів, порівнянь:**

Уявіть собі. Ви менеджер великої компанії. Ви багато працювали над тим, щоб укласти договір з іншою компанією в іншому місті. Нарешті, це повинно відбутися сьогодні. Через дві години на вас чекають. Квиток на літак у вас. Але ви змушені проводити довгі години в аеропорту через погодні умови... І таких ситуацій, у які потрапляють керівники, можна навести тисячі. Усе це призводить до стресу.

Прийом **викладення плану мовлення:**

Сьогодні ми поговоримо про стрес, а саме: його негативні наслідки для людини, заходи щодо запобігання йому, позитивні аспекти стану стресу – та зробимо висновки.

Приєм відмови від вступу, тобто початку із суті теми:

Сьогодні керівники усіх рівнів дуже часто опиняються у стресових ситуаціях. Ви повинні передбачати такі ситуації та знаходити способи, як контролювати стрес.

Наведемо приклади заключної частини, що складають студенти:

Приєм викладення основної думки виступу у вигляді тез:

Для узагальнення усього вищесказаного підіб'ємо підсумки:

- стрес негативно впливає на здоров'я людини;
- стрес може на якийсь момент мати позитивний ефект, проте можна й потрібно вміти боротися з ним.

Приєм, що полягає в наведенні заключних висновків (висновку) зі своїх висловлювань:

Таким чином, є позитивні й негативні аспекти стресу. Будь-яка людина, особливо це стосується керівників, повинна вміти контролювати стрес. Це буде позитивно впливати на фізичне й духовне здоров'я, допоможе досягти успіхів у роботі.

Приєм, що полягає у висловлюванні свого особистого ставлення до змісту виступу:

На мою особисту думку, проблема стресу є дуже важливою, бо стрес може вплинути не тільки на фізичне здоров'я людини. В одних людей у стані стресу можуть відбуватися особисті трагедії, інші починають зловживати наркотиками й алкоголем. Усе вищесказане ставить цю проблему в ряд найважливіших, що потребують свого подальшого вивчення.

Приєм, що полягає у вказівці на ще не вирішені проблеми:

Завершуючи свій виступ, хочеться додати, що стрес – одна з найважливіших проблем сьогодення, її вивчає багато вчених. Однак є багато питань, до кінця не вирішених. Зокрема, вплив стану тривоги, страхів на стрес, шляхи подолання стресового стану тощо. Усі ці проблеми потребують подальшого вивчення з погляду психології.

Приєм апелювання до слухачів (застереження, побажання, заклик до дій тощо):

Наприкінці свого виступу хочеться побажати всім присутнім навчитися уникати стресових ситуацій, але якщо все-таки ви потрапили в таку ситуацію, вміти побороти стрес. Пам'ятайте: від вашого фізичного й духовного здоров'я залежить і успіх в роботі, і атмосфера в колективі, і щастя близьких людей.

Приєм наведення дотепного вислову:

Можна багато говорити із цього приводу. Не хочеться вас перевантажувати інформацією, бо все сказане потребує ретельного осмислення. Але, як говорить народна творчість: “Мудрим ніхто не вродився, а навчився”.

Приєм, що полягає в тому, що оратор, пославшись на регламент, виражає вдячність за увагу й можливість викласти перед слухачами свої думки:

І хоч часу, відведеного на мій виступ, майже не залишилось, хочу подякувати вам за те, що ви прийшли сьогодні сюди, уважно вислухали мій виступ, а я, в свою чергу, мав можливість викласти перед вами свої думки.

Після такої роботи студенти аналізують виступи, знаходячи приклади більш цікавих вступів і висновків.

Наприкінці заняття викладач пропонує студентам вдома скласти виступ на тему “Підготовка до прес-конференції”. Причому вступ і висновки вже складено, треба скласти лише основну частину. Викладач повідомляє, що мета вступу інформаційна, аудиторія – студенти першого курсу вищого навчального економічного закладу.

Вступ:

У наші дні практично будь-яка організація час від часу проводить прес-конференції. Сучасні бізнесмени влаштовують прес-конференції з будь-якого приводу, включаючи оголошення про випуск нового товару, надання нової послуги, отримання патенту на нові ліки, відкриття нового заводу чи закриття старого.

Фірма може скликати прес-конференцію, щоб зробити пояснення щодо несприятливої для неї ситуації, наприклад, якщо їй висунуто обвинувачення в забрудненні навколишнього середовища.

Як керівник ви можете бути запрошеним на одну з прес-конференцій, яких дуже багато в наші дні.

Висновки:

Таким чином, до прес-конференції треба ретельно готуватися. Незнання основ підготовки до прес-конференції призводить до негативних відгуків журналістів і небажаної думки суспільства щодо вашої діяльності.

Висновки. Отже, ми розглянули, як на одному з занять з української мови у майбутніх менеджерів формувати вміння виступати перед аудиторією.

Враховуючи усе вищезазначене, можна з впевненістю сказати: треба вдосконалювати методику формування мовленнєвої компетентності взагалі й мовленнєвої компетентності менеджерів зокрема. Це, у свою чергу, потребує розробки системи мовленнєвих вправ і завдань, що повинні відповідати майбутній професійній діяльності студентів, зокрема майбутніх менеджерів.

Література

1. Браун Л. Имидж – путь к успеху / Л. Браун. – СПб. : Питер, 2001. – 192 с.
2. Гойхман О.Я. Основы речевой коммуникации : учеб. для студентов вузов, специализирующихся в обл. сервиса / О.Я. Гойхман, Т.М. Надеина ; [под ред. О.Я. Гойхмана]. – М. : ИНФРА-М, 1997. – 271 с.
3. Зимняя И.А. Психологические аспекты обучения говорению на иностранном языке : пособ. для учителей средней школы / И.А. Зимняя. – М. : Просвещение, 1978.

МАРКОВА Н.О.

ЗАСТОСУВАННЯ ЕЛЕМЕНТІВ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ МАТЕМАТИЧНИХ ДИСЦИПЛІН

Комп’ютерні технології в освіті мають великий вплив на педагогічні стратегії. Якщо аудіовізуальні середовища зручні для об’єднання в “традиційну” з педагогічної точки зору навчальну аудиторію й ілюструють навчальний курс без зміни стратегії, то активне використання комп’ютерів призводить до суттєвих змін у педагогічних і навчальних стратегіях. Звичайно, неможливо машиною підмінити навчальний педагогічний процес, але не можна не визнати, що використання інформаційних технологій відкриває перед ви-